

İKİYE BÖLÜNEN ULUS

Karaçay ve balkarların dillerinin, adetlerinin ve hatta kaderlerinin bize yakın olduğunu eskiden beri gönlünde duyanlardan biriyim. 1949-51 yıllarında, Kuzey Kazakistan'daki İliç (şimdiki Makta-ral) ilçesinde, orta okul müdürlüğü yaptığım sırada, okulumuzda okuyan bir çok Karaçay öğrencimiz vardı. Bunlar arasında çok başarılı olanlar vardı. Kazakça türkü, şarkı söyleyen, Kazakça okuyan ve anlaşılan bu öğrencilerin Kazaklardan hiçbir farkı yoktu. Eğer, uzun zaman bir arada yaşama imkanı olsaydı, Kazak ve Karaçay, bir halk haline gelebilirdi, diye düşünüyorum. O yıllarda, Appayev Hanbi adında bir dostum vardı. Bu şahıs, çok kabiliyetli ve marifetli biriydi. Kendisinin her şeyden haberi olurdu. Yeni çıkan bir şarkıyı hiç kimse duymadan o, öğrencilere öğretirdi. "Kafkaslardan göçüp geldiğimde, ilk önceleri çok yabancı bir yere gelmiş gibi hissettim. Fakat kısa zamanda, Kazak halkını tanıdım ve onlarla kaynaşım. Bir gün, radyoda Kazak müziği dinlerken birden dalıp çok eskilere gittim ve sanki geçmişi yeniden yaşadım. Önceden hiç duymadığım Kazak sazı, yüreğime dolup içime sindi. Böylesine bir etkilenmeden sonra kendimi Kazak müziğini öğrenmeye ve öğretmeye adadım."

Hanbi Appayev, görev yapmış olduğu Kirov orta okulunda, müzik grubu kurarak bir çok şarkıcı ve küycü* yetişmesine sebep oldu. Öğrencileri, şehirler arası yarışmalara katılarak pek çok ödül kazandılar. Eğer, bazı kıskanç kişilerin iftiralari yüzünden ölmeseydi, Hanbi Appayev, sahasındaki meşhurlardan biri olabilirdi. Benim idarecilik yaptığım İliç Ortaokulu da Akbayev, Batşayev, Bo-luvrov, Kapayeva, Özdenova gibi onlarca Karaçay öğrenci eğitim gördü. Onların daha sonraki durumları ne oldu, bilmiyorum. 50'li yıllarda, Karaçayların yurtlarına geri gönderilmelerinden sonra bu öğrencilerle irtibatımız kesildi.

Müslüman Kafkas halkları, yurtlarından zorla çıkarıldıklarında Karaçaylar Kazakistan'a, Balkarlar Kırgızistan'a yerleştiler. Karaçaylar ve Balkarlar, o dönemde kendilerini barındıran Kazakları ve Kırgızları hiçbir zaman unutmadılar, hep kardeş ve dost olarak bildiler, Balkarların ünlü şairi Kaysın Kuliyeve, bir çok şiir ve destanlarında, hatıralarında o zor dönemde, kendilerine kucak açanlara karşı duyduğu memnuniyeti, çok vazih bir şekilde anlatır. Karaçay Balkar yazarlar, Bilal Appayev ve Eldar Gürtuyev'le sohbet ettiğimizde, onların

Prof. Dr. Rahmankul BERDİBAY
Ahmet Yesevi Ü, Öğr. Üyesi

Kazak Türkçesinden Aktaran:
Salih KIZILTAN

Kazak-Kırgızlar hakkında sarfettikleri çok sıcak ve candan sözler, bana, bütün halkın ortak duygusu gibi geldi. Molda Musa'nın dediği gibi "Köy uzak olsa da gönül yakın." Bir zamanlar, Kazak mekteplerinde okuyan Karaçaylı çocuklar, ana yurtlarına döndüklerinde de Kazak dilinde basılan gazete ve dergilere abone olarak, onları okumaya devam etmişlerdir. İkiz Karaçay-Balkar kardeşlerin son zamanlarda gözden uzak gönülden yad olmalarının asıl sebebi, hem yurtlarının uzak olması hem de aramızdaki manevi bağın koparılmış olmasıdır.

Açıklamalı sözlüklerde, siyasi haritalarda Karaçay ve Balkarlar, iki ayrı ülkede yaşayan iki ayrı halk olarak gösterirler. Fakat bunun tarihi gerçeklere ters ve kasıtlı bir ayırım olduğu şüphesizdir. Dünya halklarının dillerini inceleyen bir çok araştırmada, Karaçay-Balkarların dillerinin aynı olduğu açık olarak gösterilmiştir. Büyük Sovyet Ansiklopedisinde, (Moskova 1973, 11. cilt) A. K. Borakov'un, Ş.M. Akbayev'in, M.A. Habiçev'in eserlerinde bu mesele, ilmi deliller ile ispatlanmıştır. Bunlarla beraber, Karaçay-Balkarlar, etnik yönden eski Kıpçakların ataları ile Kuzey Kafkasyadaki başka halkların karışması sonucu ortaya çıkmışlardır. Maalesef bütün bir ulus, son asırlarda ikiye ayrılarak ömür sürmeye mecbur edilmişlerdi. Bunun asıl sebebi, kuzey komşusu Rus'un sömürü siyasetine bağlıdır. Rusya'nın başkalarını tahakküm altına alma, istila etme ve sömürme siyasetini belirleyen 1. Petro'dur. Sonrakiler, bu siyasetten hiç ayrılmadan devam etmişlerdir. Rus Çarlığı sadece etrafındaki memleketleri değil, kendisine çok uzak memleketleri de istilaya girişmiştir. Kuzey Kafkasya'yı ve Kırım'ı almaya çok eskiden karar vermiş ve bu amaca ulaşmak için durmadan çalışmıştır. Sonuçta bu hedeflerinin bir çoğuna ulaşmıştır.

Sömürgeciler, Kuzey kafkasya'daki müslüman halkların arasını açmanın zor olduğunu bildikleri için, dilleri farklı ulusları bir araya getirerek, aralarında birtakım huzursuzluklar çıkarıp onları birbirlerine düşürmek suretiyle kendi emirleri altına almaya çalışmışlardır. Dillerine göre aynı gruba giren Adıgey, Çerkez, Kabarları üç ayrı halk olarak bölmüşlerdir. Eğer bunlar bir idare altında toplanırlarsa, nüfus olarak büyük bir memleket olabilirlerdi. Karaçay ile Çerkez'e ve Kabar ile Balkar'a ayrı ayrı idareler kurduğunun asıl sebe-

bi, bu halkları kendi aralarında Rusça konuşurup geçmişlerini ve köklerini unutturmak istemesidir. Dağıstan ve az nüfuslu Nogayların Çarlık ve Sovyet devirlerinde, ayrı bir memleket kuramamalarının asıl sebebi de budur. Güçlü her zaman güçlüdür. Rusya kendine bağladığı halkları sömürerek kendini besledi. Bu kadar açık bir zulmü de "güçsüz halklara yardım" diye gösterdi.

Her halk, Allah'ın verdiği zenginliklerden özgürce faydalanmayı, kendine göre yaşamayı arzular. Fakat, dünya üzerinde, başkalarına hükmetmeden, onlara baskı yapmadan duramayan zalim güçler, güçsüzleri emri altına almayı ve onlara zulmetmeyi adet haline getirmiş bulunuyorlar. Bizim sözünü ettiğimiz kardeş ulus da Rusya'nın kursağında hazmedilmektedir. Eğer, Yaratıcımız korumaz ve yardım etmezse, bu ulusların bağımsızlıklarına kavuşmaları şimdilik zor görünüyor.

Başkalarına boyun eğmenin, sömürge olarak yaşamının ne kadar zor olduğu nu anlatmaya gerek yok. Rus idaresi altında cefa gören halkların çoğunun müslüman olduğunu söylemek gerekir. Bu durum Sovyet döneminde de böyleydi. 1944 yılında ana vatanlarından sürülen Kırım tatarları, Karaçay ve Balkanlar, Çeçenler ve İnguşlar gibi halkların tamamının müslüman olması tesadüf müdür? Faşist Almanlarla yapılan savaşta her halktan ihanet edenler olmuştur. "Malın âlâsı dışında, insanınki içindedir" diye atalarımız boşuna söylememiş. Savaş sırasında düşmana teslim olan Vlasovşılar, Ruslar ve Ukraynlar yüzünden bu halkların hepsine hain diyemeyiz. Her halktan er de çıkar hain de. Birinin suçu yüzünden diğerini cezalandırmak büyük bir adaletsizliktir. Kırım ve Kuzey Kafkasya'dan sadece müslüman halkların sürgün edilmesi bize, farklı bir düşmanlığı göstermektedir. Bu mesele tarihte hala açıklığa kavuşturulmamıştır. Sovyet hükümetinin bir grup halkı horlamasının ve her türlü kötü muameleye layık görmesinin resmi olmayan ve açıklanmayan asıl sebebi müslümanlara karşı duyduğu kin ve nefrettir. O halklar, bütün bu zulümlere sadece müslüman oldukları için maruz kaldılar. Bu da bir anlamda "haçlı seferlerinin" bir türü değil mi? Biz Kuzey Kafkasya'ya gittiğimizde yerli halktan görmüş oldukları zulmü dinledik. Kendilerine ait yerlerin, evlerin ve malların zorla ellerinden alındığı anlattılar. Stalin'in "astığı astık, kestiği kestik" olduğu zamanlarda Beriya adlı zalim Gürcü kuman-

dan tarafından müslümanlar yurtlarından, yuvalarından sürgün edilerek onların yerine "Büyük Gürcistan devleti" kurulmak istendiğini zulmü bizzat yaşayanlar anlattılar. Müslümanlara karşı yürütülen kasti ve şehit düşmanlık sadece eski dönemler için değil, günümüz için de söz konusudur. Bu durumun artarak devam etmesi çok korkunç görünüyor. Gelişmişlik ve çağdaşlık örneği olmayı hiç bırakmayan, bu sahada gövde gösterisi yapan Batılılar arasında meselenin doğruluğunu veya yanlışlığını düşünmeden her konuyu İslam'a leke sürmek için iyi bir fırsat olarak değerlendirenler hiç de az değil. Dünyanın her tarafından hızla yayılan terörizme İslamı da bulaştırmaya çalışıyorlar. Bunu anlamak için fazla uzağa gitmeğe gerek yok. Bir çok dilde yayın yapan "Azatlık Radyosu'nun hergünkü haberlerini bir kez dinlemek yeter. Londra, Paris, Newyork, Moskova serserilerinin işledikleri suçları sıradan suçlar olarak değerlendirip müslüman ülkelerdeki bozuklukları İslam terörizmi diye adlandırmak doğru olmaz. Böyle yapılarak İslamın özüne leke bulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu arada biz de, batıdan çıkan teröristleri Hristiyan veya Yahudi diye isimlendiremeyiz. Kötü yola düşmüş kanun tanımazların suçunu İslam'a veya Hristiyanlık'a maalemk doğru değildir. Herhangi bir dini hedef alarak onu durmadan karalamak dinler arasına ateş atmak demektir.

İslam'ı devamlı karalama alışkanlığı Rus basınında eskiden beri devam edegelmiş bir adettir. Bunun nedeni de bellidir. Çünkü İslam dinini doğru olarak yaşayan toplumlarda Avrupalı kültür değerleri yayılma ve gelişme imkanı bulamamakta, bağımsızlık, hak ve hürriyet kalesi çok sağlam olmaktadır. Bu durum başkalarını köle, kendilerini efendi olarak görmeye alışmışların işine gelmemektedir. İslamın batılıları rahatsız eden yönü işte budur. Malesef, bizim bazı aydınlarımız, İslamla ilgili çarpıtılmış fikirlere iman edercesine inanarak din düşmanlarımızla beraber olmaktadır. İslam dininin mükemmelliğini hiç dile getirmeden sadece bazı şahısların ferdi hatalarını İslamiyete mal ederek sürekli uygulanan karalama ve yerme kampanyasının insanlığa ve adaletle sığmadığını, Birleşmiş Milletler'in ve Unesco'nun toplantılarında özel olarak dile getirerek bozguncuları durduracak bazı kararların alınması zamanı çoktan gelmiştir.

Milletleri mensup oldukları dinlere göre ayırmak insanlık adına iyi sonuçlar vermez. Bu du-

rumda insanı insan olarak değerlendirmek yerine belirli bir dinin mensubu olarak değerlendirip onu yadırgamak söz konusudur. Bunun bir hata olduğunu batılı fikir adamları bilmiyorlar demek istemiyoruz. Fakat onlar İslamiyet hakkındaki kalıplaşmış ön yargıların ve sabit fikirlerin dışına çıkamıyorlar. Dünyada birisine karşı yapılan haksızlığı görüp buna karşı sessiz ve tarafsız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz. Bugün Çeçenistan'a karşı Rusya'nın sergilediği zulüm kabul edilebilir gibi değil. Bunun büyük bir hata olduğunu herkes bildiği halde, hiç kimse "bu zulmü durdur!" diye müdahale etmiyor. Bu durum adaletin ayaklar altına alındığını gösteriyor. Eğer böyle bir zulüm Rusya'nın veya Ermenistan'ın başına gelseydi Batı dünyası şimdi yaptığı gibi oturup uzaktan seyretmez anında müdahale ederdi. Bu konuda Kazak halkının tarafsız düşüncelerini dile getirebilen Profesör Altan Ayımbetov gibi değerli insanların varlığına şükrederken, devletimiz adına resmi bir açıklamanın yapılamaması üzüntü vericidir.

Karaçay ve Balkarların folklor ve edebiyat mirası ile Kazak medeniyeti arasında kökü çok eskilere uzanan benzerlikler ve ortaklıklar vardır. Bunları incelemek, araştırmak ve ortaya çıkarmak sadece edebiyatçıların değil, bütün aydınların da görevidir. Karaçay ve Balkarların eski manevi eserleri denilince ilk akla gelen Nard destanıdır. Nard destanı, Kuzey Kafkasya halkları (Osetin, Adıgey v.b.) arasında çok geniş olarak yayılmış olan bir mirastır. Bu destanda, adı geçen halkların çok eski zamanlardaki dünya görüşleri, sosyal yapıları ve ülkeleri yer almaktadır. Kabile döneminden başlayarak feodalizm devrine kadar geçen çok uzun dönemdeki başlıca olaylar bu destanda anlatılmaktadır. Bu destanda tarihi-mitolojik, tarihi kahramanlık olaylarının bir demeti yer alır. Bu destanın asıl değeri halkın huzur ve bağımsızlık için iç ve dış düşmanlarla yaptığı mücadeleleri anlatmasından gelmektedir. Bununla birlikte, Nartlarla ilgili efsanelerde halkın çok eski devirdeki türlü inançları hakkında bilgiler de verilmektedir. Kazakların tarihi destanları ile Nart destanı arasındaki tipolojik benzerliklerin ve farklılıkların araştırılması başlı başına bir inceleme konusudur. Kazakçadaki "Nartay (Nart gibi)" sözünün kökünü incelemek bile çok ilginç olurdu. Nart destanı, Karaçay ve Balkarların dünya destan kültürüne önemli bir hediyesidir.

Kardeş halkın masallarında, efsane ve menkıbelerinde, halk şiirlerinde Kazak Halk edebiyatı ürünleriyle çok ciddi yakınlıklar olduğu dikkati çekmektedir. Bu duruma atasözlerinden örnek vermek yeterli olacaktır. "Ata yurdu koruyan büyür korumayan küçülür", "Yerinden ayrılan yedi yıl ağlar yurdundan ayrılan ömür boyu ağlar.", "Yurdunu satmaktansa ölmek iyidir", "Yer dağsız, ülke düşmansız olmaz", "Alimden eser kalır, demirden pas kalır", "Bilim aklın çarası", "Söz gümüş, şiir altın", "Yazdaki işe güzden hazırlan", "Eli usta (olan), altın tabakla su içer", "Sözün kısa, elin usta olsun", "Rahvan alın teri kurumaz", "Tay beslemeyen ata binemez", "Koyunu Allah yarattı, keçi yolda katıldı", "aslandan aslan doğar", "Ayının yavrusu ayıya ay gibi görünür", "Kurtun yavrusu karnında ulur", "Aslan aç, tilki tok", "Karıncı kaza

kaza dağı deler", "Suyu dayanma, düşmana inanma", "Yoldan çıksan da, elden (ülkeden) çıkma", "Şımarık kız ere yaramaz", "Akıl azdırmaz, bilim geriletmez", ("Karaçay Nart Sözü" adlı kitaptan, Çerkessk 1963).

Biz bu ata sözlerini asıl şekilleriyle ele aldık. Bu ata sözlerinin Kazakça'da sadece manalarının değil kuruluş kalıplarının da aynı olması, bir kökten çıktıklarını gösteriyor. Edebiyatın her sahasında görülen bu benzerlikler, halklarımızın ortak bir hazineye sahip olduklarının isbatıdır. Bilindiği gibi, dil gerçeği hiçbir tarihi belgeden daha az önemli değildir. Sonuç olarak, kökümüzün ve ülkümüzün bir olduğu Karaçay-Balkarlarla maddi ve manevi ilişkilerimizi geliştirmenin kardeşlik görevimiz olduğunu unutmamalıyız.